

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Історичний факультет
Кафедра історії середніх віків та візантиністики

Затверджено

на засіданні кафедри історії середніх віків та
візантиністики
історичного факультету
Львівського національного університету імені
Івана Франка
(протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.)

в. о. завідувача кафедри

д.і.н., проф. Кашук О. Я. _____

Силабус вибіркової навчальної дисципліни

ЛЮДИНА НА ВІЙНІ

**що викладається в межах ОПШ другого (магістерського) рівня
вищої освіти для здобувачів з спеціальності**

032 “Історія та археологія”

Кваліфікація: Магістр історії та археології

Львів 2024 р.

Назва курсу	Людина на війні
Адреса викладання курсу	м. Львів, вул. Університетська 1, (Основний корпус Львівського національного університету імені Івана Франка)
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Історичний факультет. Кафедра історії середніх віків і візантиністики (ауд. 321)
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	032 Історія та археологія, спеціалізація “Військова історія”
Викладачі курсу	Кашук Олександр Ярославович, д. і. н., доц., в. о. завідувача кафедри історії середніх віків і візантиністики
Контактна інформація викладачів	E-mail: oleksandr.kashchuk@lnu.edu.ua
Консультації по курсу відбуваються	Консультації в день проведення лекцій, а також у інші дні за попередньою домовленістю. Передбачені онлайн консультації через Zoom або відповіді на запитання електронною поштою. Для узгодження часу консультацій студенти зв’язуються із викладачем через електронну пошту або телефонують.
Сторінка курсу	https://clio.lnu.edu.ua/course/lyudyna-na-vijni
Інформація про курс	Курс розроблено відповідно до освітньо-наукової програми підготовки магістрів за спеціальністю 032 Історія та археологія, спеціалізація Військова історія. Дисципліна охоплює ключові проблеми екзистенції людини в умовах збройних протистоянь у історичній ретроспективі.
Коротка анотація курсу	<p>Дисципліна “Людина на війні” є вибірковою дисципліною з спеціальності 032 Історія та археологія для освітньої програми підготовки магістрів, яка викладається в II (X) семестрі в обсязі трьох кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Предмет розроблено з метою ознайомити магістрів з еволюцією антропологічного виміру збройних конфліктів (від Давнього часу до воєн сучасності).</p> <p>Програма навчальної дисципліни складається із 3 змістових модулів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Військо та виміри мілітарного життя у період протистояння та миру; 2) Театри бойових дій: особливості географії, клімату та пристосування до них військовослужбовців; 3) Військове життя в умовах бойових дій. <p>У першому модулі студенти розглядають особливості формування військових систем політичних формувань Давнього часу, Античності та сучасності (системи набору рекрутів, тактичного та оперативного застосування різновидів військ, еволюції фортифікацій);</p> <p>У другому модулі вивчають специфіку інфраструктури, логістики та рекогносцирування місцевостей залежно від своєрідності географічних умов та технологічного розвитку армій світу;</p> <p>У третьому модулі розглядаються проблеми взаємодії поміж військовослужбовцями в умовах збройних протистоянь, а також особливості сприйняття бійців некомбатантами; питання сприйняття смерті на війні, поранень та полону.</p> <p>Основний акцент у висвітленні тем кожного змістового модуля здійснюється на прикладі мілітарних систем доби Античності (Римське</p>

	військо доби другої половини III – початку VII ст.; Імператорська армія Німеччини).
<p>Мета та цілі курсу</p>	<p>Метою вивчення вибіркової дисципліни “Людина на війні” є формування у студентів розуміння природи збройних протистоянь минувшини та сучасності.</p> <p>Цілі курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● формування у магістрів уявлення щодо правил життя людини в умовах війни у складі мілітарних формувань та поза їх межами; ● виокремлення основних етапів розвитку військової справи, центральних вимірів життєдіяльності тактичних формувань в умовах війни та мирного часу; ● виробленні особистого ставлення до дискусійних проблем побутування людини в умовах війни. <p>Поза тим, інформація, отримана магістрами у ході курсу, стане цінним інструментом під час здійснення наукових досліджень та викладання нормативних дисциплін, пов’язаних із політичною історією (курси Історії античних цивілізацій, Історії Середніх віків, Давньої та Ранньомодерної історії України, Історії країн Західної Європи та Північної Америки кінця XV – початку XX ст., Історії країн Сходу другої половини другої половини XX – початку XXI ст.).</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p style="text-align: center;">Основна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Anonimo. <i>Le Cose Della Guerra</i>. A cura di Giardina, A. (Milan: “Fondazione Lorenzo Valla”, 1989), 107 p. 2. Aussaresses, F. <i>L'armée byzantine à la fin du VIe siècle, d'après le Strategicon de l'empereur Maurice</i>. (Bordeaux–Paris: Feretrt & Fils, Albert Fontemoing, 1909), 115 p. 3. Delbrück H. <i>Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte. Bild. 1: Das Altertum</i> (Berlin, 1900), 583 s. 4. Delbrück H. <i>Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte. Bild. 2: Die Germanen</i> (Berlin, 1901), 700 s. 5. Delbrück H. <i>Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte. Bild. 3: Das Mittelalter</i> (Berlin, 1907), 551 s. 6. Delbrück H. <i>Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte. Bd. 4: Neuzeit</i> (Berlin, 1908), 557 s. 7. Diehl, C. <i>Justinien et la civilisation byzantine au VIe siècle</i>. (Paris: Ernest Leroux, 1901), 735 p. 8. Kardaras, G. “The nomadic art of war. The case of the Avars”, <i>Acta Militaria Mediaevalia</i>, № 9, (2015), 7–25 p. 9. von Bernhardi F. <i>Delbrück, Friedrich der Große und Clausewitz. Streiflichter auf die Lehren des Prof. Dr. Delbrück über Strategie</i>. (Berlin, Leist, 1892), 114 s. 10. von der Goltz W. 1813. <i>Blücher und Bonaparte, von Feldmarschall Frhn. v. d. Goltz</i>. (Stuttgart and Berlin, 1913), 98 s. 11. Войтович Л., Голубко В. <i>Історія війн і військового мистецтва</i>. Т. 2. Від професійних найманих армій до масових (мобілізаційних) армій (початок XVI – початок XX ст.). (Харків, 2018), 971 с.

12. Войтович Л., Овсінський Ю. *Історія війн і військового мистецтва*. Т. 1. Від початків військової організації до професійних найманих армій (бл. 3060 р. до Христа – початок XVI ст.). (Харків, 2017), 894 с.
13. Голубко В., Грицюк В., Кривизюк Л., Лисенко О.. *Історія війн і військового мистецтва*. Т. 3. Від масових армій до відродження професійних армій (XX – початок XXI ст.). (Харків, 2019), 783 с.
14. *Козицький А. Leopolis militans. Нариси військової історії Львова XIII–XVIII ст.* – Львів, 2014. – 368 с.
15. *Кривизюк Л. Криза лицарства і початки формування професійного війська // Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича / Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* – Вип. 10. – Львів, 2011. – С. 369-376.

Додаткова література

16. Charles William Oman. *The Art of War in Middle Ages: in 2 vols.* (London, 1999), 526 + 459 p.
17. Christopher Allmand. *Society at War. The Experience of England and France during the Hundred Years War.* (Woodbridge, 1998), 256 p.
18. Ferdinand Lot. *L'art militaire et les armées au Moyen Age en Europe et dans le Proche Orient: 2 vols.* (Paris, 1946–1948), 568+584 p.
19. Hägermann D. (2003), *Karl der Große. Rowohlt Taschenbuch, Reinbeck.*
20. Hurbanič M. (2015), “The Nomads at the Gates: Some Notes on the use of Siege Artillery by the Avars”, *The cultural and historical heritage of Vojvodina in the context of classical and medieval studies.* pp. 75–89.
21. Jean Favier. *La Guerre de Cent Ans.* (Paris, 1980), 678 p.
22. Lin S. (2021), “Justinian’s Frankish War, 552—ca. 560”, *Studies in Late Antiquity.* Vol 5 (3). pp. 403—431.
23. Леонтій Войтович. Військо і військова організація. *Історія української культури*. Т. 2. Українська культура XIII – першої половини XVII століть. (Київ, 2001), 93–110.
24. Леонтій Войтович. Зародження професійного війська. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Вип. 21. *Scripta manent.* Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича. (Львів, 2012), 164–175.
25. Леонтій Войтович. Професійні наймані армії: результат “порохової революції” чи еволюції військової справи? *Воєнно-історичний вісник.* № 3 (21). (Київ, 2016), 5–11.

Література для поглибленого вивчення

26. Alejandro M. De Quesada. *Uniforms of the German Soldier: An Illustrated History from 1870 to the First World War.* Redbridge, 2006. 224 p.

27. Angolia R., Taylor H. *Uniforms, Organizations & History of the German Police*. Vol. 1 San Jose, 2005. 704 p.
28. Aussaresses, F. *L'armée byzantine à la fin du VIe siècle, d'après le Strategicon de l'empereur Maurice*. (Bordeaux–Paris: Feretrt & Fils, Albert Fontemoing, 1909), 115 p.
29. Barnes R. *The Uniforms and History of the Scottish Regiments*. London: Sphere Books, 1972. 352 p.
30. Bradley H. *The story of the Goths, from the earliest times to the end of the Gothic dominion in Spain*. New York: Puttnam's G. P. Son's, 1888. 376 p.
31. Cameron A. "Theodosius the Great and the Regency of Stilico". *Harvard Studies in Classical Philology*, Vol. 73. 1969. P. 247-280.
32. Cramon A., von. *Geschichte des des Leib-Kürassier-Regiments Grosser Kurfürst (Schlesisches) Nr. 1, fortgeführt vom Jahre 1843 bis zur Gegenwart*. Berlin, 1893. 240 s.
33. Curta, F. "Horsemen in forts or peasants in villages? Remarks on the archaeology of warfare in the 6th to 7th century Balkans", *War and Warfare in Late Antiquity*, (2013), 809–852 p.
34. Dailey E. *Queens, Consorts, Concubines: Gregory of Tours and Women of the Merovingian Elite*. Boston, 2015.
35. Davis B. *German Army Uniforms and Insignia*. London, 1998. 224 p.
36. Felber U., Melikar P., Priller M. und and. *Ökonomie der Arisierung: Teil 2: Wirtschaftssektoren, Branchen, Falldarstellungen*. Wien-München, 2004. 912 s.
37. Fitzm Stacke H. *The Shako // Royal United Services Institution*. Journal. Volume 76, Issue 531. Abingdon, 1931. P. 534—547.
38. Heather P. *Goths and Romans, 332-489*. New York: Oxford University Press, 1991. 378 p.
39. Honeyman K., Galster K., Nosch M-L. *Textile History and the military*. Leeds, 2009. 226 p.
40. Kaldellis A., Kruse M., 2023, *The Field Armies of the East Roman Empire, 361–630*, (Cambridge: University Press), 205 p.
41. Kardaras G. (2011), "Byzantine-Avar Relations After 626 and the Possible Channels of Communication", *Arhivum Eurasiae Medium Aevi*. № 11. pp. 21—42.
42. Kavak, E. "Eternal Peace: The First Diplomatic Contact Between Justinian and Chosroes Anushirvan," *Cedrus: The Journal of Mediterranean Civilisations Research Institute*, № 8, (2020), 581–591 pp.
43. Kluge F. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Strassburg, 1899. 510 s.
44. Knötel R. *Uniforms of the world: a compendium of Army, Navy, and Air Force uniforms, 1700—1937*. New York, 1980. 483 p.
45. Koenne P. *Die Verfassung des Deutschen Reiches* (Gegeben Berlin, den 16. April 1871). Berlin, 1904. 409 s.
46. Kraus J. *The German Army in the First World War: Uniforms and Equipment, 1914—1918*. Vienna, 2004. 640 p.
47. Lebecq S. (1994), *Les Origines Franques Vème-IXème siècle*. Seuil, Paris, 1994.

48. Lupfer T. The dynamics of doctrine: the changes in German tactical doctrine during the First World War I. Fort Leavenworth, 1981. 73 p.
49. MacGeorge P. (2003), *Late Roman Warlords*. Oxford University Press, Oxford.
50. Maurice's Strategicon. Handbook of Byzantine military strategy, 1984, Translated by Dennis G., Philadelphia: University of Pennsylvania.
51. Mollo A. Army Uniforms of World War I. European and United States Armies and Aviation Services. Poole, 1977. 219 p.
52. Morgan P., Maguire J. German Headgear in World War II. Vol. I: Army, Luftwaffe & Kriegsmarine. A Photographic Study of German Hats and Helmets. Atglen: Schiffer Publishing, 1997. 312 p.
53. Orr R. M. The history of Soldiers Load // Australian Army Journal. Melbourne, 2010. Vol. VII №2 P. 67—88.
54. Pietsch P. Formations - und Uniformierungsgeschichte Des Preussischen Heeres 1808 bis 1914. Band I. Fuss-truppen. Hamburg, 1963. 295 p.
55. Rangliste der Königlich Preußischen Armee und des XIII. Königlich Württembergischen Armeekorps. Mit den Dienstalterslisten der Generale und der Staboffiziere. Nach dem Stande vom 6. Mai 1914. Berlin, 1914. 1607 s.
56. Rankin R. Helmets and headdress of the Imperial German Army, 1870—1918. *Fort Lauderdale*, 1965. 152 p.
57. Rottman G. German combat equipments 1939—45. Men-at-Arms. Oxford, 2001. 48 p.
58. Schwerd F. Stahlhelme vom Ersten Weltkrieg bis zur Gegenwart. Ingolstadt, 1984. 143 s.
59. Showalter D. Prussian Cavalry 1806—1871. The Search for Roles // Warfare in Europe 1815—1914. P. 7—22.
60. Sommerbrodt, H. Das Feldartillerie-Regiment von Holtzendorff (1.Rheinisches) Nr. 8 im Weltkriege 1914 — 1918. Wartenberg, 1930. 474 s.
61. Stein E. (1919), *Studien zur Geschichte des byzantinischen Reiches vornehmlich unter den Kaisern Justinus II u. Tiberius Constantinus*. J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart.
62. Summerfield S. Prussian Napoleonic Landwehr Infantry and Cavalry 1808—1815: Landsturm, Volunteer Cavalry and Streifkorps. Newthorpe, 2011. 223 p.
63. The ecclesiastical history of Socrates, surnamed Scholasticus, or the Advocate : comprising a history of the church, in seven books, from the accession of Constantine, A.D. 305, to the 38th year of Theodosius II., including a period of 140 years. London: Bagster S., 1844. 449 p.
64. Thomas N. The German Army in World War I (1). Men-at-Arms. Oxford, 2003. 48 p.
65. Wolf M. Die «Pickelhaube» als soziales Phänomen Zwischen Militarismus und Symbolismus, Analyse und Rekonstruktion des soziokulturellen Wandels eines deutschen Symbols. Giessen, 2016. 105 s.
66. Zocimus. New History. London: Green W. and Chaplin T., 1814. 77 p.

67. Барбюс А. Вогонь. Оповідання (пер. із франц. Терещенка М.) (Дніпропетровськ, 1969), 339 с.
68. Баштевич Я. “Облога Львову 1648 року”, *Записки Львівського медієвістичного Клубу*. Вип. № 5 (Львів, 2021), с. 128–141.
69. Бобрович В. Щоденник сотника Устима. Як козаки Кавказ воювали (Київ, Пропада грамота, 2023), 224 с.
70. Бондаренко Н. “Від битв на колісницях до морських завоювань: військові сцени на стінах храмів та гробниць доби Нового царства”, *Етнічна історія народів Європи*, Вип. 70 (Київ, 2023), с. 79–86.
71. Борискін Ю. В. Еволюція лицарського обладунку часів Столітньої війни: захисне озброєння англійського та французького лицарства. *Військово-науковий вісник. Історичні науки*. Вип. 11. (Львів, 2009), 18–33.
72. Борискін Ю. В. Застосування вогнепальної артилерії у Столітній війні (1337–1453): історіографія проблеми. *Воєнна історія. Науково-популярний журнал*. НАОУ. Вип. 1 (43). (Київ, 2009), 73–81.
73. Борискін Ю. В. Нові публікації джерел до історії Столітньої війни (1337–1453). *Військово-науковий вісник. Історичні науки*. Вип. 12. (Львів, 2009), 3–14.
74. Борискін Ю. В. Сучасна британська історіографія про Столітню війну (1337–1453). *Воєнна історія. Науково-популярний журнал*. НАОУ. Вип. 6 (42). (Київ, 2008), 105–112.
75. Босак В. “Облогова неметальна техніка часів Хрестових походів”. *Проблеми історії війн і військового мистецтва*. Вип. № 3 (Львів, 2021), с. 41–56.
76. Варакута В., Стародубцев С. “Принцип комплектування ротних тактичних груп різнорідними підрозділами Збройних Сил та Національної гвардії України, виходячи з історичного досвіду”, *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції*, (Київ, 2023), с. 38–39.
77. Веннер Д. Бунтівне серце (пер. з франц. Новак А.) (Київ, Пломінь, 2019), 160 с.
78. Гай Юлій Цезар. Нотатки про війну з галлами (пер. з лат. Литвинова В.) (Львів, Апріорі, 2022), 248 с.
79. Головка І. “Боротьба між Римом і Парфією в період від першого до другого тріумвірату”, *Одеський державний археологічний музей. Матеріали з археології Північного Причорномор’я*. Вип. № 3 (1959), с. 113–125.
80. Гомер, Іліада (пер. із старогр. Б. Тена) (Харків, Фоліо, 2006), 414 с.
81. Гомер. Одиссея (пер. із старогрец. Тена Б.) (Харків, Фоліо), 423 с.
82. Гай Светоній Транквілл. Життєписи цезарів (пер. із лат. Содомори А.) (Львів, Апріорі, 2022), 360 с.
83. Демяненко В. “Волонтерський рух на сучасному етапі в

Україні”, *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції*, (Київ, 2023), с. 131–132.

84. Денисон Дж. История конницы. Кн. 1. (М. : АСТ, 2001), 480 с.
85. Дефуно М. Жизнь рыцарства. Мечта и действительность. *Повседневная жизнь времен Жанны д’Арк*. Пер. с фр. Н.Ф. Васильевой. (Санкт-Петербург: Евразия, 2002), 191–228.
86. Долганова М. “Місце та роль душпастирської опіки військовослужбовців у роботі з особовим складом Збройних Сил України” *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції*, (Київ, 2023), с. 132–133.
87. Загачевський Є. Спогади фронтовика. Одиссея сірого “коляборанта” (Тернопіль, Мандрівець, 2019), 253 с.
88. Козак С. “Лицарське непорозуміння: до трактування епізоду з подарованим мечем під час отавської кампанії Данила Романовича у 1253 році”. *Проблеми історії війн і військового мистецтва*. Вип. № 3 (Львів, 2021), с. 79–88.
89. Колосніченко М., Пашкевич К., Кротова Т. Дизайн одягу в полікультурному просторі: монографія. (Київ, КНУТД, 2020), 268 с.
90. Кривизюк Л. Криза лицарства і початки формування професійного війська. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 20. (Львів, 2011), 369–376.
91. Ксенофонт. Анабазис (пер. із старогрец. Соневицького М.) (Нью-Йорк, Наукове т-во ім. Т. Шевченка, 1986), 237 с.
92. Куцин М. М. Проблема кризи західноєвропейського лицарського війська XIV–XV ст. у сучасній історіографії. *Аналітично-інформаційний журнал “Схід”*. № 7(107). (Донецьк, 2010), 92–97.
93. Ліхтей І. “Династичний конфлікт чеського короля Пршемисла Отакара I з австрійським герцогом Леопольдом VI Бабенбергом у 20-их роках XIII ст.”. *Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. Збірник наукових праць*. Вип. № 10. с. 171–190.
94. Луговий О. “Болгарія та Русь у тенетах візантійської політики. Балканські війни 967–971 рр.”. *Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. Збірник наукових праць*. Вип. № 10. с. 85–111.
95. Маєвич Ю. “Всеволод Петрів як основоположник воєнного теренознавства – перших проявів військової географії в українській історіографії”, *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції*, (Київ, 2023), с. 205–206.
96. Макаренко Е. “Саксоно-ободритська війна 955 р. в контексті німецько-слов’янських конфліктів у Полаб’ї X ст.”, *Записки Львівського медієвістичного Клубу*. Вип. № 5 (Львів, 2021), с. 28–39.
97. Марк Аврелій. Наодинці з собою (пер. з лат. Паранька Р) (Львів, Апріорі, 2022), 184 с.

	<p>98. Мрака І. Перший призов українців Східної Галичини до польської армії (1922–1923 рр.) “Український історичний журнал”, № 6 (2014), с. 65—76.</p> <p>99. Мрака І. Червона армія очима львів'ян восени 1939 р. “Український історичний журнал”, № 1 (2016), с. 98—112.</p> <p>100. Пономаренко Р. Бойова група “Байєрсдорф” (Тернопіль, Мандрівець, 2016), 101 с.</p> <p>101. Тинченко Я. Ландскнехт без страху і докору: військова кар'єра Миколи Какуріна, “З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ”, Вип. 1 (1996), с. 5-60.</p> <p>102. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917—1921). Книга 1 (Київ, Темпора, 2007), 536 с.</p> <p>103. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917—1921). Книга 2 (Київ, Темпора, 2011), 424 с.</p> <p>104. Тинченко Я. Українські збройні сили: березень 1917 — листопад 1918 р. (організація, чисельність, бойові дії). Київ, Темпора, 2009), 480 с.</p> <p>105. Ущатовський В. Гаряча осінь 93-го (Київ, Залізний тато, 2021), 382 с.</p> <p>106. фон Заломон Е. Зневажені (пер. з нім. Андрієвського О.) (Харків, Пломінь, 2023), 528 с.</p> <p>107. Чалий А. “«Несметна рать?»: про чисельність османського війська XIV–XVII ст.” .”, <i>Записки Львівського медієвістичного Клубу</i>. Вип. № 5 (Львів, 2021), с. 108–129.</p> <p>108. Щур Р. Курінь УПА “Бойки” імені Богдана Хмельницького (Львів, Новий Час, 2004), 149 с.</p> <p>109. Юнгер Е. Авантюрне серце (пер. з нім. Андрієвського О.) (Харків, Пломінь, 2020), 295 с.</p> <p>110. Юнгер Е. В сталевих грозах (пер. з нім. Прохаська Ю.) (Чернівці, Книги XXI, 2022), 324 с.</p> <p>111. Юнгер Е. Війна як внутрішнє переживання (пер. з нім. Андрієвського О.) (Київ, Стилет і стилос, 2022), 136 с.</p> <p>112. Юнгер Е. Вогонь і кров (пер. з нім. Андрієвського О.) (Харків, Пломінь, 2018), 327 с.</p> <p>113. Юрова Т. Генеза військових головних уборів від Першої світової війни до 2014 р., <i>Вісник Національного університету “Львівська політехніка”</i>. <i>Держава та армія</i>. (2014), с. 128—133.</p>
Тривалість курсу	120 год.
Обсяг курсу	32 годин аудиторних занять (з них 32 годин лекцій) та 88 годин самостійної роботи
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу магістрант буде:</p> <p>розуміти природу війн, феномени формування правил життя людини в умовах війни у складі військових формувань та за їхніми межами;</p> <p>знати основні етапи розвитку військової справи, всі головні сторони життєдіяльності військових формувань в умовах війни та мирного часу;</p> <p>виробити власне ставлення до ключових дискусійних проблем екзистенції людини в умовах війни в історичній ретроспективі;</p>

	вміти визначати та аналізувати об'єктивні і суб'єктивні чинники впливу на життєдіяльність людини в умовах війни і військової служби в мирний час.
Ключові слова	Людина, військо, логістика, війна, полководці, надбання і цінності військової науки і військового досвіду.
Формат курсу	Очний
Теми	Додаток (схема курсу)
Підсумковий контроль, форма	Залік
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з всесвітньої історії та історії України дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату актуальних проблем історії воєн і військового мистецтва, розуміння методів критики джерел
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, колаборативне навчання (тьюторство, підготовка публікацій), дискусія.
Необхідне обладнання	Апаратура для демонстрації презентацій, карт, схем і озброєнь.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>У процесі вивчення дисципліни „Людина на війні” використовуються методи поточного та підсумкового контролю.</p> <p>Поточний контроль рівня знань студентів передбачає перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Поточний контроль здійснюється за напрямками:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● контроль за систематичністю й активністю роботи на аудиторних заняттях; ● контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза межами аудиторних занять. <p>Оцінювання студентів здійснюється на основі рейтингової системи за шкалою від 0 до 100 балів. Остаточний рейтинг складається з рейтингу роботи студента впродовж семестру та його рейтингу на контрольній роботі. Рейтингова оцінка знань студентів з курсу визначається за сумою балів, отриманих студентами на лекціях в процесі участі у дискусіях по заданій темі самостійної роботи (на такі дискусії відводиться 20 % лекційного часу) за залік. Це відповідно 50 балів за роботу в семестрі та 50 балів за підсумкову роботу.</p> <p>На лекціях відводиться 20 % лекційного часу для дискусій по заданих наперед темах лекційного часу. Студент повинен взяти участь в якості основного учасника не менше ніж у трьох дискусіях, участь у яких оцінюється від 1 до 10 балів кожна, і може брати поточну участь у будь-яких інших дискусіях, яка оцінюється від 0 до 5 балів. При цьому враховуватимуться лише логічно обгрунтовані виступи, власне опонування (альтернативна теза чи спростування поданої), а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати, приймаючи участь у дискусіях становить 50 балів.</p> <p>Академічна доброчесність: самостійні роботи магістрантів мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями, підкріпленими</p>

	<p>джерельною базою та відповідними дослідженнями зі сфери гуманітаристики та правознавства. Виявлення фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших магістрантів є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі магістранти відвідають усі лекції. Магістранти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку магістранти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку магістранти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем для користування виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Магістранти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані за самостійні роботи (якщо число балів за виконану роботу не задовольняє магістранта, він може виконати другу роботу за темою з числа рекомендованих нижче; при цьому сума балів обох робіт не може перевищити 90). До загального набраного балу враховуються бали за присутність на заняттях та активність магістранта. На кількість балів також впливає недопустимість списування та плагіату і несвоєчасне виконання поставленого завдання. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Пропозиції теми самостійної роботи.</p>	<p>На прикладі тематики самостійно обраного збройного конфлікту (залежно від хронологічних та географічних меж, зокрема дипломної роботи), студентам пропонується до опрацювання наступні блоки з подальшим висвітленням у ході доповідей та письмових робіт:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військо та його структура. Військова дисципліна. 2. Щоденне життя в армії у мирний період. Дійсна військова служба і резерв. 3. Структура війська. 4. Озброєння. 5. Логістика. 6. Психологічні особливості перебування у війську. 7. Місцевість та клімат. 8. Інфраструктура. 9. Польова фортифікація та безпосередній захист. 10. Логістика в бойових умовах. 11. Рани та евакуація поранених. 12. Смерть на війні. 13. Полон. 14. Жінка на війні. 15. Вбивство та злочини на війні. 16. Страх та звичка на війні. Повернення військовослужбовців до мирного життя.
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>

ДОДАТОК
Схема курсу “Людина на війні”

Тиж. / дата / год.	Тема, план, короткі тези Теоретичні основи науково-педагогічних досліджень	Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота)	Матеріали	Література та джерела	Термін виконання
1 тижде нь	Тема 1. Вступ. Огляд джерел та літератури за тематикою предмету. Військо та його структура. Військова дисципліна. 1) Загальні принципи функціонування системи оборони і війська в історичній ретроспективі. 2) Законодавство військового часу. Військові статuti. 3) Система військових звань і знаки розрізнення в історичній ретроспективі. 4) Стосунки між військовослужбовцями та військовослужбовців і цивільного населення.	Лекція, 2 год.	Мультимедійна презентація, методичні матеріали для аудиторної та самостійної роботи	1–15 (основна) 16-38, 90-95 (допоміжна)	тиждень
2 тижде нь	Тема 2. Щоденне життя в армії у мирний період. Дійсна військова служба та резерв. 1) Військова освіта. 2) Підготовка рядового, унтер-офіцерського та офіцерського складу в історичній ретроспективі. 3) Утримання військ в мирний час. 4) Система обліку та мобілізація.	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, індивідуальне опитування, дискусія	1–10 (основна) 16-25, 30-42 (допоміжна)	тиждень
3	Тема 3. Структура війська. 1) Види і роди військ.	Лекція, закріплення	Мультимедійна презентація, робота	1–8 (основна)	тиждень

тиждень	<ol style="list-style-type: none"> 2) Підрозділи, частини і з'єднання в історичній ретроспективі. 3) Структура та організація та їх розвиток. Штатні розписи. 	пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	в малих групах, дискусія	48-55, 102-104 (допоміжна)	
4 тиждень	Тема 4. Озброєння. <ol style="list-style-type: none"> 1) Озброєння і фортифікація у мирний час. 2) Система підготовки індивідуальних бійців, 3) підрозділів і з'єднань. 4) Маневри. 	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, опитування, дискусія	1-3, 7-8 (основна) 95-105 (допоміжна)	тиждень
5 тиждень	Тема 5. Логістика. <ol style="list-style-type: none"> 1) Забезпечення військ продовольством, обмундируванням та речовими предметами, 2) озброєнням і боєприпасами, паливно- 3) мастильними матеріалами, шанцевим інструментом та засобами зв'язку, 4) медичним, технічним і ремонтним обслуговуванням 	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, закріплення пройденого матеріалу, дискусія	1-13 (основна) 59-79 (допоміжна)	тиждень
6 тиждень	Тема 6. Психологічні особливості перебування у війську. <ol style="list-style-type: none"> 1) Особливості життя у військовому колективі. 2) Особиста і колективна гігієна. 3) Проблема тертя і входження в колектив. Особисті і колективні цінності. 4) Військова присяга і військова честь. 5) Різномітні і різноконфесійні особистості в одному підрозділі 	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, робота в малих групах, дискусія	1-2 (основна) 78, 80-81, 108-112 (допоміжна)	тиждень
7 тиждень	Тема 7. Місцевість та клімат. <ol style="list-style-type: none"> 1) Рекогносцирування місцевості. 2) Вплив рельєфу на переміщення військ. Зміни клімату і умови пристосування. 	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія.	Мультимедійна презентація, опитування, дискусія	1-15 (основна) 16-23, 48-51, 78 (допоміжна)	тиждень

	<p>3) Розміщення військ на відкритій місцевості. Намети, землянки, пристосовані приміщення. Системи обігріву.</p> <p>4) Забезпечення питною і технічною водою (в історичній ретроспективі).</p>	2 год.			
8 тижде нь	<p>Тема 8. Інфраструктура.</p> <p>1) Дороги і марші.</p> <p>2) Мости. Форсування рік і водяних перешкод.</p>	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, закріплення матеріалу, дискусія	1-5 (основна) 86-87, 91 (допоміжна)	тиждень
9 тижде нь	<p>Тема 9. Польова фортифікація та безпосередній захист.</p> <p>1) Польова фортифікація в історичній ретроспективі.</p> <p>2) Будівництво укріплень під вогнем противника і в умовах безпосереднього контакту. Захисні споруди та їх ефект.</p> <p>3) Бойове охоронення. Караули і дозори.</p> <p>4) Розвідка і спостереження.</p> <p>5) Протиповітряна оборона.</p> <p>6) Зброя масового враження і захист від неї.</p>	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, робота в малих групах, дискусія	1-12 (основна) 16-23, 34-55 (допоміжна)	тиждень
10 тижде нь	<p>Тема 10. Логістика в бойових умовах.</p> <p>1) Розвиток в історичній ретроспективі харчового, речового і бойового забезпечення, а також постачання паливно-енергетичних матеріалів, поповнення технікою і озброєнням, ремонтне і медико-санітарне забезпечення.</p> <p>2) Заходи проти вибуху епідемій і боротьби з ними.</p> <p>3) Використання тварин на війні. Ветиренарна служба.</p>	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, опитування, дискусія	1-15 (основна) 16-17, 33-49 (допоміжна)	тиждень

11 тижде нь	Тема 11. Рани і евакуація поранених. 1) Перша медична допомога. Хірургічні операції в польових умовах. Евакуація поранених. 2) Санітарно-банні та пральні підрозділи. Гігієна військовослужбовців та загальне медичне обслуговування. 3) Забезпечення ліками. 4) Міжнародні угоди щодо статусу поранених і медперсоналу. Каліцтво і забезпечення військових інвалідів.	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, мозковий штурм, дискусія	1–7 (основна) 23-25, 110, 112 (допоміжна)	тиждень
12 тижде нь	Тема 12. Смерть на війні. 1) Військовий облік втрат (безповоротні та загальні втрати). Медальйони. 2) Поховальні команди. Військові поховання. 3) Меморіали. Забезпечення вдів і сиріт.	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, закріплення пройденого матеріалу, дискусія	1–15 (основна) 78, 80-81, 109-112 (допоміжна)	тиждень
13 тижде нь	Тема 13. Полон. 1) Статус полонених в історичній ретроспективі. Міжнародні угоди про статус полонених та інтернованих. 2) Табори. Проблема забезпечення утримання полонених. 3) Використання праці полонених. 4) Психологічний стан людини в полоні.	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, опитування, дискусія	1–5 (основна) 80-81, 109-111 (допоміжна)	тиждень
14 тижде нь	Тема 14. Жінка на війні. 1) Жінки в рядах бойових та допоміжних підрозділів в історичній ретроспективі. 2) Жінки в медичній службі та логістиці. 3) Проблема пересувних публічних домів та сексуального насильства. 4) Проблема утримання родини без чоловіків.	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, робота в малих групах, методичні рекомендації для проходження модульного контролю.	1–15 (основна) 16-20 (допоміжна)	тиждень
15 тижде нь	Тема 15. Вбивство і злочин на війні. 1) Проблема вбивства на війні. 2) Психологічна і політична підготовка. Військові злочини. Військове законодавство. 3) Штрафні формування. Смертна кара на війні.	Лекція, Контрольний замір знань (модуль) 2 год.	Мультимедійна презентація, модульний контроль.	1–9 (основна) 80-81, 109-112 (допоміжна)	тиждень

	4) Залучення бойових підрозділів до виконання вироків та насильство над мирним населенням.				
16 тижде нь	Тема 16. Страх і звичка на війні. Повернення в мирне життя. 1) Проблеми подолання страху на війні. Корисні і небезпечні звички. 2) Проблеми адаптації учасників бойових дій до мирного життя. Психологічна реабілітація.	Лекція, ознайомлення з результатами модульного контролю та самостійної роботи (реферату) 2 год.	Мультимедійна презентація, аналіз і самоаналіз, рефлексії.	1-10 (основна) 105-112 (допоміжна)	тиждень